

Granskning av klimatrelaterade risker i den fysiska planeringen

Jönköpings kommun

Innehåll

1. Sammanfattning	3
2. Inledning	5
2.1. Bakgrund	5
2.2. Syfte och revisionsfrågor	5
2.3. Genomförande och avgränsning	6
2.4. Revisionskriterier	6
3. Övergripande styrning och samordning av klimatanpassningsarbetet	8
3.1. Organisation och samverkan	8
3.2. Övergripande mål och styrdokument för klimatanpassning	10
3.3. Bedömning	12
4. Identifiering av klimatrelaterade risker och åtgärder i översikts- och detaljplanering	14
4.1. Kommunens översiktliga fysiska planering	16
4.2. Klimatrelaterade risker i detaljplaneringen	20
4.3. Bedömning	21
5. Uppföljning	23
5.1. Bedömning	23
6. Slutsats	25
7. Källförteckning	27
8. Revisionskriterium	29
Kommunallagen (2017:725)	29
Plan- och bygglagen (2010:900)	29
Program för anpassningar till klimatförändringar	30
Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030	30
Ålborgsåtagandena	30
Kommunala reglementen	30
Bilaga 1. Riktlinjer för klimatanpassning	32
Bilaga 2. Jönköpings kommuns översiktsplaner	33
Bilaga 3. Checklista översiktsplan	34

1. Sammanfattning

EY har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Jönköpings kommun genomfört en granskning av klimatrelaterade risker i den fysiska planeringen. Granskningens syfte var att bedöma om kommunstyrelsen bedriver ett ändamålsenligt arbete för att reducera risker kopplade till klimatförändringar inom den fysiska planeringen.

Den sammanfattade bedömningen är att kommunstyrelsen och nämnderna i flera delar bedriver ett ändamålsenligt arbete för att reducera risker kopplade till klimatförändringar inom den fysiska planeringen. Det finns etablerade arbetssätt som säkerställer att klimatrelaterade risker identifieras i arbetet med den fysiska planeringen. Granskningen visar att arbetet med översiktsplaneringen i hög utsträckning har tagit hänsyn till hållbarhet och klimatrisker. Även om det finns etablerade arbetssätt som identifierar klimatrelaterade risker är granskningen begränsad till den centrala tätorten. Vi bedömer att kommunstyrelsen kan stärka detta genom ett intensifierat arbete med lokala kommunspecifika analyser. Vidare har kunskapen kring och underlag för att värdera risker kopplade till temperaturförändringar inte prioriterats tillräckligt.

Det framgår av granskningen att det finns former för samverkan mellan olika funktioner som hanterar klimatanpassning inom den fysiska planeringen. Däremot bedöms samordningen av dessa insatser inte vara ändamålsenlig. Granskningen visar att det krävs tydligare struktur och mandat för att stärka arbetet. I vår mening bör även finansieringen av klimatanpassningsarbetet klargöras. Vidare gör vi bedömningen att det med bakgrund av olika skrivningar i styrande dokument vad avser ansvaret för samordning krävs en översyn. Vi bedömer även att det inte är säkerställt i tillräcklig utsträckning att program för klimatanpassning och program för hållbarhet får avsedd effekt och att målsättningar samt riktlinjer efterlevs. Därför ser vi det som positivt att det vidtagits åtgärder i form av revidering samt översyn av arbetet.

Slutligen bedömer vi att uppföljningen avseende klimatanpassning inte är tillräcklig. Med bakgrund av att vi tidigare konstaterat att organiseringen av det samlade arbetet är otydlig finns det risk för att detta också effekter på uppföljning av arbetet.

Utifrån granskningens resultat rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- ▶ Tillsammans med berörda nämnder utreda hur samordning och finansiering av klimatanpassningsarbetet ska organiseras.
- ▶ Säkerställa att det finns former för uppföljning och därmed stärka uppföljning av klimatanpassningsarbetet.

Därtill rekommenderas kommunstyrelsen och nämnder att:

- ▶ Stärka kompetensen avseende klimatrelaterade risker kopplat till temperaturförändringar.
- ▶ Som en del i den fysiska planeringen identifiera behov av lokala kommunspecifika analyser kopplat till klimatrelaterade risker.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Stadsmiljöerna och miljöerna i andra tätbebyggda områden är särskilt känsliga för eventuella klimateffekter såsom extrema skyfall vattennivåhöjningar, ras- och skredrisker eller ökade temperaturer med ökad brandrisk mm. I regeringens skrivelse Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (2023/24:97) framgår att efter översvämning från skyfall är ras och skred den klimateffekt som utgör en risk för störst andel kommuner.

Effekterna av klimatförändringar ställer krav på förebyggande planering för att reducera risknivån. Kommunen har planmonopolet i sitt geografiska område och besitter därmed möjligheterna, men också ansvaret, att i viss utsträckning hantera dessa risker. I förlängningen behöver bebyggelse sannolikt ses över så att klimatrelaterade risker kan förebyggas. I propositionen Nationell strategi för klimatanpassning från 2018 införde regeringen två ändringar i plan- och bygglagens (PBL) med syfte att förbättra beredskapen i kommunerna för ett förändrat klimat. Enligt PBL 3 kap. 5§ ska kommunen sedan dess i översiktsplanen redogöra för sin syn på klimatrelaterade risker i den byggda miljön och hur dessa risker kan minska eller upphöra. Riskbedömningen i översiktsplanen tillkom för att förstärka kommunernas arbete med att bedöma klimatrelaterade risker och utarbeta strategier för att hantera dem, samt att inleda dialoger med kommuninvånarna. Som ansvariga för den fysiska planeringen i form av översiktsplan och detaljplan innehar kommunerna en central roll i arbetet med klimatanpassning på lokal nivå.

Revisorerna i Jönköpings kommun har inom ramen för en risk- och väsentlighetsanalys identifierat området klimatrelaterade risker i kommunens fysiska planering.

2.2. Syfte och revisionsfrågor

Granskningens övergripande syfte har varit att bedöma om kommunstyrelsen bedriver ett ändamålsenligt arbete för att reducera risker kopplade till klimatförändringar inom den fysiska planeringen.

I granskningen har följande revisionsfrågor besvarats:

- ▶ Sker en tillräcklig samverkan mellan de olika nämnderna som medverkar i arbetet med klimatanpassningar i den fysiska planeringen?
- ▶ Har kommunstyrelsen säkerställt att översiktsplan och andra styrande dokument för den fysiska planeringen tar hänsyn till klimatrelaterade risker?
- ▶ Har kommunstyrelsen identifierat och värderat klimatrelaterade risker kopplat till den fysiska planeringen i tillräcklig utsträckning?
 - Vilka åtgärder vidtas i syfte att minska riskerna med anledning av klimatförändringar?

- ▶ Sker en tillräcklig uppföljning avseende kommunens arbete med klimatanpassning i den fysiska miljön?

2.3. Genomförande och avgränsning

Granskningen har skett genom dokumentstudier och intervjuer (se källförteckning i avsnitt 7). Dokumentstudierna har avsett bland annat olika styrande dokument, verksamheternas rutiner och planer, genomförda riskanalyser och checklistor. Intervjuer har genomförts med ansvariga chefer och nyckelpersoner som arbetar med planering av den fysiska miljön.

Granskningen har avsett kommunstyrelsen i egenskap av ansvarig för arbetet med strategiska miljöfrågor och hållbar utveckling samt den översiktliga planeringen av användningen av mark och vatten.

Enligt reglemente ansvarar miljö- och hälsoskyddsnämnden för att strategiskt och operativt samordna kommunens arbete med klimatanpassning, i samråd med stadsbyggnadsnämnden, tekniska nämnden och kommunstyrelsen. Stadsbyggnadsnämnden ansvarar enligt reglemente för att övervaka efterlevnaden av plan- och bygglagen samt för att riskhänsyn tas i den fysiska planeringen.

Därtill har kommunens översiktsplan för den centrala tätorten (Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare) stämts av mot en checklista för att se hur översiktsplanen tar hänsyn till klimatrelaterade risker. Checklistan har tagits fram dels utifrån Boverkets kunskapsbank om plan- och bygglagen avseende klimatförändringar och översiktsplanering och dels utifrån länsstyrelsernas publikation *Checklista för klimatanpassning i fysisk planering*. För att läsa mer om checklistan, se bilaga 3. Checklistan bygger på följande klimateffekter/konsekvenser:

- ▶ högre temperaturer
- ▶ ökad nederbörd
- ▶ förändrade vattenflöden
- ▶ ras, skred och erosion

Definition av klimatrelaterade risker

Med klimatrelaterade risker avses de risker som uppstår till följd av rådande klimatförhållanden och klimatförändringar. Exempel på klimatrelaterade risker som framgår av plan- och bygglagen är:

- ▶ Översvämning
- ▶ Ras, skred
- ▶ Erosion

2.4. Revisionskriterier

Granskningens bedömningar utgår från följande revisionskriterier. För att läsa mer om revisionskriterierna, se avsnitt 8.

- ▶ Kommunallagen (2017:725)

- ▶ Plan- och bygglagen (2010:900)
- ▶ Program för anpassningar till klimatförändringar
- ▶ Program för hållbarhet i Jönköpings kommun
- ▶ Kommunala reglementen
- ▶ Ålborgsåtagandet

3. Övergripande styrning och samordning av klimatanpassningsarbetet

I detta avsnitt granskas hur arbetet avseende klimatanpassningar är organiserat och hur samverkan fungerar. Därtill granskar vi övergripande styrande dokument och målsättningar inom området.

3.1. Organisation och samverkan

Klimatanpassningssamordnare håller ihop det kommunövergripande arbetet

I Jönköpings kommun finns flera olika funktioner och delar av organisationen som arbetar med klimatanpassning inom den fysiska planeringen. Det finns en klimatanpassningssamordnare som arbetar med att driva klimatanpassningsfrågan framåt och utgör kontaktyta mellan förvaltningar men också externt. Enligt intervju har ras- och skredfrågorna samt skyfallsfrågorna varit särskilt prioriterade frågor för denna roll. Rollen tillsattes år 2021. Tidigare hade klimatanpassningsfrågan legat inom räddningstjänsten samt kommunens vattensamordnare. Klimatanpassningssamordnaren tillhör organisatoriskt miljö- och hälsoskyddsnämnden, sitter fysiskt på tekniska kontoret och arbetar kommunövergripande. Vid intervju framkom att denna organisering inte upplevs som helt tydlig då uppdraget är förvaltningsövergripande och inte i huvudsak riktas mot miljö- och hälsoskyddsnämnden. Intervjuade menar dock att klimatanpassningsarbetet blivit tydligare sedan samordningsrollen tillsattes. Vid sakgranskning framgår att tjänsten som klimatanpassningssamordnare för tillfället är vakant.

Utöver klimatanpassningssamordnaren finns en vattensamordnare tillhörande miljö- och hälsoskyddsnämnden. Vattensamordnaren arbetar främst med klimatrelaterade risker genom frågor avseende skyfall och dagvattenhantering. Vattensamordnaren är delaktig i den översiktliga planeringen såväl som detaljplaneringen.

Därtill finns en central hållbarhetsenhet på stadskontoret bestående av nio strategier som alla arbetar mot olika fokusområden. Två av hållbarhetsstrategierna arbetar med miljö respektive klimatfrågor. Övriga sju strategier är dedikerade åt med den sociala dimensionen av hållbarhetsarbetet. Hållbarhetsstrategierna har ett kommunövergripande uppdrag och ska stötta övriga förvaltningar i hållbarhetsfrågor.

Finansieringen av klimatanpassningsåtgärder är ytterligare en aspekt som lyfts vid intervju. En stor del av kostnaderna ligger på tekniska nämnden som ansvarar för utförandet av åtgärder i den befintliga fysiska miljön. Det finns däremot en upplevd otydlighet kring vilken nämnd som ska finansiera utredningar på grund av att detta arbete ofta sker förvaltningsövergripande. Det finns inte någon särskild budget avsatt för klimatanpassningsåtgärder. Enligt de intervjuade medför detta att mycket tid går åt till att reda ut frågor kring finansiering.

Det finns flera forum för intern samverkan avseende klimatanpassningsarbetet

Det finns en klimatanpassningsgrupp på tjänstemannanivå som leds av klimatanpassningssamordnaren. Instruktion och mandat för klimatanpassningsgruppen finns inte fastställt eller dokumenterat. Enligt intervjuade är tanken med gruppen att samordna klimatanpassningsarbetet, omvärldsbevaka samt sprida information och kunskap. Gruppen träffas inte lika regelbundet som tidigare, delvis på grund av att syftet med gruppen inte upplevs som tydligt. Därtill menar intervjuade att mycket av arbetet med klimatanpassning sker i det dagliga arbetet, exempelvis vid framtagning av olika planer och program.

Vidare finns en grupp där de funktioner som har någon form av övergripande miljöansvar träffas för informationsspridning. Gruppen träffas digitalt cirka en gång i månaden. Intervjuade upplever att gruppen är ett bra forum för att träffas och bli uppdaterade kring vad som händer inom området i kommunens olika verksamheter.

Därutöver ska det enligt uppgift ha funnits en ras- och skredgrupp i kommunen. Vid sakgranskning framgår att gruppen inte längre är aktiv. Intervjuade menar att det finns ett kontinuerligt arbete med ras och skred och att gruppen därmed inte längre har ett syfte. Vid behov har istället utvalda kallats till särskilda fokusmöten.

Kommunen medverkar i flertalet externa sammanhang

Kommunen medverkar i flera nätverk och forum med koppling till klimatanpassningsarbetet. Making cities resilient 2030¹ är ett av de nätverk som kommunen deltar i. Genom nätverket kan deltagande kommuner utbyta erfarenheter om katastrofriskreducering och klimatanpassning. Vid intervju framkom att de svenska kommuner som deltar i nätverket träffas en gång om året. Det sker inga konkreta åtgärder kopplat till Making cities resilient 2030.

Ytterligare ett åtagande som Jönköpings kommun skrivit under är Ålborgsåtagandet². Detta är ett samverkansarbete mellan städer i Europa som syftar till att utveckla en gemensam förståelse för hållbarhet, och utgörs av tio teman med tillhörande åtaganden som aktörer på lokal nivå förpliktat sig att arbeta med. Vid intervju framkom att det inte sker något aktivt arbete särskilt kopplat till Ålborgsåtagandet i dagsläget. Intervjuade menar att mycket inom ramen för åtagandet är integrerat i andra processer och styrdokument i kommunen.

Andra forum där Jönköpings kommun deltar är:

- ▶ Sveriges ekokommuner
- ▶ Klimatkommunerna
- ▶ Byggnätverk för hållbar byggnation i länet
- ▶ Klimatrådet
- ▶ Fokusgrupp för klimatanpassning länets kommuner

¹ [Making Cities Resilient 2030 \(msb.se\)](https://www.msb.se/publikationer/making-cities-resilient-2030)

² [European Sustainable Cities Platform | The Aalborg Commitments](https://european-cities-platform.eu/en/commitments)

3.2. Övergripande mål och styrdokument för klimatanpassning

Program för anpassningar till klimatförändringar anger riktlinjer för kommunens klimatanpassningsarbete

Enligt program för anpassningar till klimatförändringar (2018) är syftet med klimatanpassning att kommunen ska fungera så bra som möjligt även i ett framtida klimat och målet är att integrera hänsyn till klimatförändringar i relevanta beslutsprocesser så att rätt åtgärder vidtas i tid. Programmet innehåller övergripande riktlinjer för klimatanpassning:

- ▶ Klimatanpassningen ska ske inom ordinarie arbete och inte som ett parallellt spår.
- ▶ Verksamheten ska anpassas till klimatet utifrån den tidshorisont som är relevant i respektive verksamhet.

Därtill presenterar programmet ytterligare riktlinjer utifrån fyra områden; kunskap och lärande, långsiktig planering och byggande, skydd av befintlig bebyggelse och beredskap. Se bilaga 1 för en sammanställning. Intervjuade uppger att programmet är känt och att det används som en utgångspunkt i arbetet med den fysiska planeringen.

I programmet anges att kommunstyrelsen ansvarar för att samordna kommunens arbete med klimatanpassning och att nämnderna ansvarar för att utreda åtgärdsbehov samt fatta beslut om eventuella åtgärder. Ansvar för strategisk och operativ samordning av arbetet med klimatanpassningar åligger dock miljö- och hälsoskyddsnämnden enligt nuvarande reglemente. Intervjuade uppger att ambitionen är att programmet framöver ska vara ett styrdokument utifrån vilket det ska tas fram en handlingsplan för klimatanpassning. Arbetet med att ta fram en sådan handlingsplan är inte påbörjat ännu. Enligt uppgift pågår en revidering av programmet som vid granskningstillfället är ute på remiss hos berörda förvaltningar.

Program för hållbarhet ska ge ett helhetsperspektiv kring arbetet med hållbarhet utifrån Agenda 2030³

Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030 är ett kommunövergripande styrdokument som ska användas för att integrera och arbeta med de globala målen (Agenda 2030). I programmet redogörs för ansvarsfördelning, implementering och uppföljning av de globala målen. Kopplat till klimat och energi (mål 7 samt 13 i Agenda 2030) anger programmet prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun. Ett av dessa avser klimatanpassning och hållbarhetsprogrammet anger att följande ska göras för att bidra till att målen nås:

³ Agenda 2030 är en handlingsplan bestående av 17 gemensamma mål för att uppnå en fredlig och hållbar utveckling. Målen omfattar de tre dimensionerna av hållbarhet: social, ekonomisk och miljömässig.

- ▶ Kommunen ska prioritera platser där åtgärd krävs för att minimera risken för skador på infrastruktur och bebyggelse utifrån Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps framtagna kartläggningar.
- ▶ Naturbaserade lösningar ska nyttjas vid samhällsplanering för att ta hand om stora vattenmassor.
- ▶ Värmeöar i stadsbebyggelsen ska minska genom att öka andelen gröna ytor.

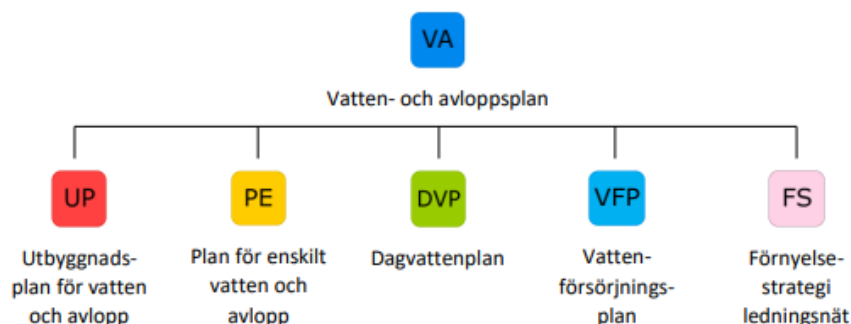
Intervjuade beskriver att nämnderna under 2023 fick i uppdrag att prioritera bland målen i programmet och identifiera vilka mål respektive nämnd kan ta ansvar för och driva framåt. Enligt instruktion skulle målen därefter arbetas in i verksamhetsplanerna. Vid tiden för denna granskning finns ingen sammanställning avseende hur målen har brutits ned eller inarbetats i nämndernas verksamhetsplaner. Två av hållbarhetsstrategierna har fått i uppdrag att analysera detta arbetssätt utifrån hur väl det fungerat. Denna analys ska enligt uppgift färdigställas under hösten 2024. Vid sakgranskning framkommer att analysen är färdigställd och har kommunicerats muntligt till förvaltningscheferna.

Det finns en grönstrukturplan som ska utgöra underlag för den fysiska planeringen

Grönstrukturplanen syftar till att vara ett underlag för den fysiska planeringen samt på en övergripande nivå peka ut åtgärder och strategiska val för vidareutvecklingen av kommunens grön/blå struktur. I planen finns ett avsnitt avseende klimatanpassning där det bland annat konstateras att äldre, barn och funktionshindrade är extra känsliga för värmeböljor. Planen pekar på vikten av vegetation då den skapar skugga och sänker temperaturen. Grönstrukturplanen pekar ut områden som är strategiskt viktiga för framtida dagvattenhantering med större flöden samt områden som är strategiskt viktiga grönområden vid översvämning. Dessa delar är sedan enligt uppgift med bland de områden som utpekats som områden med särskilda värden, ett underlag som använts vid framtagande av översiktsplanen.

Kommunens VA-plan med tillhörande delplaner redogör för hur en trygg och säker vattenförsörjning ska skapas

Kommunen har en VA-plan som beslutades av kommunfullmäktige 2021. VA-planen består av ett huvuddokument innehållande vision och strategier samt fem delplaner innehållande åtgärder för det ämnesområde respektive delplan omfattar.

Källa: Jönköpings kommuns VA-plan

VA-planen anger tre fokusområden varav ett är att skapa en trygg och säker vattenförsörjning och avloppshantering. Kopplat till fokusområdet presenteras strategier, varav en anger att:

"Vid fysisk planering och bygglovsärenden ska det beaktas att den planerade lösningen för vattenförsörjning och avloppshantering, allmän eller enskild, kan fungera tillfredsställande även vid svåra väderförhållanden och med hänsyn till klimatförändringar".

Enligt VA-planen hanteras ovan strategi i dagvattenplanen vilket är en av delplanerna till VA-planen. Dagvattenplanen (2023) utgår ifrån ett antal grundprinciper, bland annat att förebygga behovet av framtida åtgärder i bebyggelseområden, samt att förbereda för och anpassa till ett förändrat klimat. Planen anger vidare ett antal ställningstaganden med bäring på klimatanpassning i relation till hållbar dagvattenhantering:

- ▶ Jönköpings kommun ska jobba för en dagvattenhantering med öppen, trög dagvattenavledning och fokus på höjdsättning och gestaltning.
- ▶ Höjdsättning ska utformas så att skyfall kan avrinna ytligt i säkra lågstråk då dagvattensystemen går fulla.
- ▶ Byggnation bör vara restriktiv i områden med hög översvämningsrisk men kan tillåtas om acceptabla åtgärder vidtas.

3.3. Bedömning

Granskningen visar att det förekommer samverkan mellan funktioner som arbetar med frågor kopplade till klimatanpassning inom den fysiska planeringen. Däremot bedömer vi att samordning av arbetet, som enligt reglemente åligger miljö- och hälsoskyddsnämnden, inte sker på ett ändamålsenligt sätt. Vi menar att tillsättandet av en specifik roll för samordning (klimatanpassningssamordnaren) kan bidra till att stärka arbetet, vilket också bekräftas av intervjuade. Dock krävs en struktur för samordningen och ett fastställt mandat för att kunna möjliggöra att arbetet får tillräcklig legitimitet. Vi bedömer att en sådan struktur till stor del saknas idag. Utöver detta menar vi att det behöver vara tydligt hur kostnader kopplade till arbetet ska finansieras. Detta utgör en del av den struktur som behöver etableras på ett tydligare sätt enligt vår bedömning. Vidare gör vi bedömningen att det med bakgrund av olika skrivningar i styrande dokument vad avser ansvaret för samordning krävs en översyn. I nuvarande reglemente har miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvaret för samordning och enligt klimatanpassningsprogrammet är det kommunstyrelsen som har detta ansvar.

I granskningen har vi identifierat och redogjort för ett antal övergripande styrande dokument som belyser klimatrelaterade risker inom ramen för den fysiska planeringen (se även avsnitt 4 översikts- och detaljplanering). Vi ser positivt på att programmet för klimatanpassning vid granskningstillfället har reviderats och är ute på remiss, men vi bedömer att det är en brist att revideringen skett först efter sex år. Därtill bedömer vi att det inte är säkerställt i tillräcklig utsträckning att program för klimatanpassning och program för hållbarhet får avsedd effekt och att

målsättningar samt riktlinjer efterlevs. Därför ser vi det som positivt att det vidtagits åtgärder i form av revidering samt översyn av arbetet.

Vi rekommenderar kommunstyrelsen att:

- ▶ Tillsammans med berörda nämnder utreda hur samordning och finansiering av klimatanpassningsarbetet ska organiseras.

4. Identifiering av klimatrelaterade risker och åtgärder i översikts- och detaljplanering

I detta avsnitt granskas hur och vilka klimatrelaterade risker som identifieras i översiktlig- och detaljplanering. Därtill granskas arbetet med risker och åtgärder utifrån risk och sårbarhetsanalys.

Utsatthet för stormar och översvämningsrisker lyfts i RSA

I samband med framtagande av kommunens risk- och sårbarhetsanalys (RSA) deltog olika kompetenser kopplat till klimat, så som kommunens vattensamordnare. Arbetet genomfördes i arbetsgrupper. Vid arbetsgruppsmötena diskuterades frågor som rör vatten, ras och skred och eventuella åtgärder och aktiviteter kopplat till dessa frågor.

Avseende identifierade och analyserade risker för kommunen framgår att det som särskilt karaktäriserar Jönköpings kommun är bland annat utsatthet för stormar och sammanfallande översvämningsrisker i tätorten. I RSA presenteras ett antal riskscenarion. Riskscenarierna har identifierats och analyserats utifrån generella konsekvenser av scenariot, kommunspecifika konsekvenser, förslag på åtgärder samt om det resulterar i en satsning under mandatperioden. Bland de scenarion som presenteras har flertalet en koppling till klimatrelaterade risker, däribland:

- ▶ Vattenbrist och torka
- ▶ Värmeböljor och höga temperaturer
- ▶ Översvämningsrisker⁴

Tillhörande riskscenarierna ovan anges föreslagna åtgärder, däribland:

- ▶ Utöka antal tappställen för enskilda brunnsägare,
- ▶ Inventering och prioritering av byggnader med vårdverksamhet eller förskola som drabbas av höga temperaturer i samband med värmeböljor,
- ▶ Förnyelse och separering av kommunens dagvatten- och spillvattennät i prioriterade områden.

Av RSA framgår ingen riskvärdering eller prioritering av riskscenarierna. Det framgår inte heller vem som ska genomföra åtgärderna. Av analysen framgår därtill elva satsningar för kommunen att arbeta vidare med. Ingen av satsningarna har en tydlig koppling till klimatanpassningsarbete eller risker i den fysiska planeringen.

Vidare har vi tagit del av en riskanalys för brott, olyckor och kriser (2023-02-16). I riskanalysen finns ett avsnitt som behandlar klimat- och miljöförändringar. Avsnittet redogör för eventuella konsekvenser av torka, värmeböljor, ökad nederbörd och stormar. Därtill finns ett avsnitt som behandlar naturolyckor. Enligt analysen omfattar naturolyckor exempelvis översvämningsrisker, ras och skred samt extrem

⁴ I kommunen finns risk för två olika typer av översvämningsrisker; skyfall samt höga nivåer i sjöar och vattendrag.

värme. Översvämningsriskerna i kommunen omfattar både risken för kraftiga regn och översvämnningar från vattendrag och/eller Vättern. Vidare framgår att kommunens topografi medför att vattnet rinner in i tätorterna vid skyfall och riskerar att orsaka stora skador på egendom och samhällsviktig verksamhet. Avseende ras och skred redogör analysen för områden med omfattande erosion, ravinbildning samt ras och skred. Enligt analysen kyler Vättern ner sin omgivning och staden har därför relativt bra förutsättningar att stå emot värmeböljor. Värmeböljor anses ändå vara en risk enligt underlaget.

Länsstyrelsens åtgärdsprogram pekar ut specifika klimatanpassningsåtgärder för Jönköpings kommun

Länsstyrelsen i Jönköpings län har tagit fram ett åtgärdsprogram för anpassning till ett förändrat klimat 2021-2025. Åtgärdsprogrammet syftar till att förbättra motståndskraften avseende klimatförändringar i länet. Jönköpings kommun ska under åtgärdsprogrammets period arbeta med följande aktörsspecifika åtgärder:

- ▶ Ordna en sval inomhusmiljö
- ▶ Planeringsunderlag för översvämning
- ▶ Översvämningsbara ytor
- ▶ Säkerställa tillgänglighet till prioriterade vägar för Räddningstjänst

Därutöver har kommunen enligt åtgärdsprogrammet åtagit sig att arbeta med följande åtgärder på en strategisk nivå:

- ▶ Systematiskt klimatanpassningsarbete
- ▶ Handlingsplan för mest betydande klimatrisker

Av intervju framgår att en hållbarhetsstrateg är ansvarig för att återrapporera kring åtgärdsprogrammet till länsstyrelsen, detta görs årligen (läs mer om denna återrapporering i avsnitt 5). Enligt uppgift anses inte kommunen vara särskilt behjälpt av programmet då kommunen ligger i framkant för många av åtgärderna.

Åtgärdsbehov anges i dagvattenplanen

I kommunens dagvattenplan anges ett antal åtgärder:

- ▶ Ta fram en ny skyfallskartering (inte genomfört vid tiden för denna granskning).
- ▶ Ta fram en åtgärdsplan för skyfallshantering med utgångspunkt från skyfallskarteringen. Det ska finnas en tydlig prioritering av åtgärder och ansvar för genomförande (inte genomfört vid tiden för denna granskning).
- ▶ Inventera och ta fram en tydlig ansvarsfördelning för drift och underhåll av befintliga respektive nya dagvattenanläggningar (genomfört vid tiden för denna granskning).

Vid dimensionering av anläggningar med lång livslängd (likt dagvattensystem) ska kommunen enligt dagvattenplanen ta höjd för de framtida klimatförändringarna. Detta görs genom användning av olika klimatkfaktorer⁵.

Vid intervju framkom att det pågår ett arbete med att ta fram en vattentjänstplan, som ska antas av kommunfullmäktige. Enligt intervjuade är skyfallskarteringen ännu inte är färdigställd och att det inte finns en framtiden skyfallsplan. Enligt uppgift används Scalgo Live i dagsläget. Scalgo Live är ett program som visar skyfallsvägar, var och hur vatten ansamlas samt vissa hydrauliska utredningar. Skyfallskarteringen som gjorts i Scalgo Live täcker endast Jönköpings tätort samt Gränna. Avseende åtgärder lyfter intervjuade att mycket av ansvaret för att skydda fastigheter mot skyfall och översvämningar ligger hos fastighetsägaren. Det sker ett arbete hos kommunen med att nå ut till fastighetsägare och informera om deras ansvar genom kommunens hemsida.

4.1. Kommunens översiktliga fysiska planering

Enheten för översiktlig planering har tagit fram en ny utbyggnadsstrategi

På stadsbyggnadskontoret finns enheten för översiktlig planering bestående av totalt sju personer varav fyra är översiktsplanerare, två kommunekologer samt en enhetschef. Enheten tillhör stadsbyggnadskontoret men rapporterar till kommunstyrelsen som ansvarar för den översiktliga fysiska planeringen.

Kommunomfattande översiktsplan (antagen 2016), Söndra Munksjön (fördjupad översiktsplan), Rosendala (fördjupad översiktsplan) samt Översiktsplan för centrala tätorten (vilken är en del av utbyggnadsstrategi 200 000 invånare) är de gällande översiktsplaner som finns för kommunen vid granskningstillfället. Därtill pågår ett arbete med en ny översiktsplan för kommunens mindre tätorter och landsbygd. När Översiktsplan för mindre tätorter och landsbygd är antagen ersätter den tillsammans med Översiktsplan för centrala tätorten den kommunomfattande översiktsplanen från 2016. I bilaga 2 redogörs för kommunens aktuella översiktsplaner.

Enligt Program för utbyggnadsstrategin har Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare delats in i två etapper;

- ▶ Etapp ett: Omfattar det geografiska område som den centrala tätorten beräknas uppta när kommunen har 200 000 invånare.
- ▶ Etapp två: Omfattar kommunens övriga tätorter och landsbygd.

Översiktsplan för den centrala tätorten antogs av kommunfullmäktige den 23 februari 2023 och översiktsplan för mindre tätorter och landsbygd ska enligt

⁵ Enligt Boverket är klimatkfaktor ett värde som används för att beräkna hur klimatförändringar förväntas påverka exempelvis mängden nederbörd. Klimatkfaktorn beräknas utifrån ett eller flera framtida klimatscenarier.

intervju antas av kommunfullmäktige i början av 2025. Arbetet med den nya utbyggnadsstrategin påbörjades under 2019.

För planer som kan antas innebära en betydande miljöpåverkan ska en strategisk miljöbedömning göras (6 kap- 11 § miljöbalken). Avseende utbyggnadsstrategin har Jönköpings kommun utvidgat miljöbedömningen till en hållbarhetsbedömning som även tar hänsyn till den ekonomiska och sociala dimensionen av hållbarhet.

Arbetsgrupp för klimatanpassning har stöttat i framtagandet av den nya utbyggnadsstrategin

Enligt uppgift har ett 70-80-tal kollegor deltagit i arbetsgrupper för olika ämnesområden. Enligt gruppernas uppdragsbeskrivning var huvuduppgiften att ta fram underlag och visa på förutsättningar för att kunna säkerställa respektive ämnesområdes värde i översiktsplaneringen. Intervjuade beskriver att det fanns en arbetsgrupp för klimatanpassning. Gruppen bestod av representanter från enheten för översiktlig planering, räddningstjänst och VA-avdelningen, vattensamordnare, miljöingenjör, klimatanpassningssamordnare samt kommunekolog. Arbetet initierades 2019 och enligt intervjuade var arbetsgruppen för klimatanpassning ett stort stöd i framtagandet av den nya utbyggnadsstrategin.

Arbetet med de klimatrelaterade riskerna i översiktsplaneringen sker främst utifrån riskområdena: översvämning, ras, skred och erosion samt högre temperaturer. Under följande rubriker redogörs för hur dessa riskområden har hanterats inom ramen för den översiktliga planeringen. Därtill har kommunens översiktsplan för den centrala tätorten (utbyggnadsstrategi 200 000 invånare) i denna granskning stämts av mot en checklista utifrån hur dessa riskområden hanteras, se bilaga 3. Checklisten har utgått ifrån Boverkets kunskapsbank om plan- och bygglagen avseende klimatförändringar samt Länsstyrelsens publikation *Checklista för klimatanpassning i fysisk planering*. Avstämningen mot checklisten (se bilaga 3) visar att översiktsplanen för den centrala tätorten i stor utsträckning redovisar hur ras, skred och erosion, översvämning samt högre temperaturer hanterats i planeringen.

Klimatrelaterade risker i den översiktliga planeringen

Översvämning identifieras som en framträdande risk i kommunen

Vid intervju framkom att översvämning är en av de mest framträdande klimatrelaterade riskerna för kommunen, speciellt avseende kommunens centrala delar. Intervjuade beskriver att många samhällsviktiga funktioner är lokaliserade centralt vilka skulle påverkas avsevärt vid översvämning. Jönköpings kommun är med i översvämningdirektivet. Översvämningdirektivet syftar till ett EU:s medlemsländer ska arbeta för att minska konsekvenserna av översvämningar. Vi har tagit del av ett underlag från MSB daterat 2024-02-14 där det framgår att Jönköpings kommun, specifikt Vättern och Tabergså, är områden med betydande risk för översvämning på grund av höga flöden.

Av Översiktsplan för centrala tätorten framgår rubriken *Planera grönstruktur med hänsyn till framtida klimatförändringar* där det redogörs för hur kommunen genom grönområden kan motverka översvämningar. Vidare anges vikten av naturområden som naturligt översvämmas för att motverka översvämningar likt våtmarker. Översiktsplan för centrala tätorten anger därtill att kommunen ska sträva efter att ta hand om och fördröja dagvatten i ökad omfattning. Dagvattenanläggningar bör utgöra buffertytor vid översvämningar. Kopplat till detta lyfts vikten av att anpassa höjdsättningen så att vatten kan rinna vidare. Därtill anges att nya områden bör planeras så att den totala mängden dagvatten minskar för att undvika översvämningar.

I översiktsplan för centrala tätorten redogörs för ett antal strategier kopplat till översvämningsrisker, däribland:

- ▶ Nya områden runt Vättern, Rocksjön, Munksjön ska planeras för en vattennivå i dessa sjöar på minst +90,3 meter (enligt RH 2000). Vid planering av nya områden runt övriga sjöar och vattendrag ska vattennivån förutsättas vara minst 100-årsflödet/nivån i ett framtida klimat.
- ▶ Vid höjdsättning av infrastruktur ska kommunen kunna hantera ytlig avrinning vid ett 100-års regn utan att byggnader med mera allvarligt skadas.
- ▶ Säkerställa att ingen ny samhällsviktig infrastruktur eller nya farliga verksamheter och varor förläggs till områden som kan översvämmas enligt punkterna ovan utan att riskreducerande åtgärder utreds. Ny bebyggelse som förläggs till områden som kan översvämmas ska utformas med hänsyn till risk för översvämning.
- ▶ Värna ytor för vattendragsöversvämningar utmed Dunkehallaån och Tabergså

Ras, skred och erosion har haft hög prioritet i kommunen

Enligt intervju är ras och skred, tillsammans med översvämningar, en av de frågor som varit mest prioriterade i klimatanpassningsarbetet. Arbetet med ras och skred utgår främst ifrån MSB:s ras- och skredsinventeringar. I Översiktsplan för centrala tätorten hanteras ras och skred främst under rubriken Hälsa och säkerhet. Översiktsplan för centrala tätorten anger kända riskområden. Vidare beskrivs att två översiktliga inventeringar gjorts av Statens geologiska institut på uppdrag av MSB som visar följande:

- ▶ Förutsättningar för ras och slamströmmar i morän och annan finkornig jord i bebyggda områden
- ▶ Förutsättningar för skred i finkorniga jordar i bebyggda områden

I Översiktsplan för centrala tätorten framgår att kommunen tagit fram en jordskredsanalys som visar statistisk sannolikhet för skred. Jordskredsanalysen ska enligt översiktsplanen utgöra ett underlag för kommunens arbete med befintlig bebyggelse samt samhällsplanering.

Översiktsplan för centrala tätorten redogör för följande strategier kopplat till ras, skred och erosion:

- ▶ Säkerställa att ingen ny bebyggelse eller ny samhällsviktig infrastruktur förläggs till områden med förhöjd ras- och skredrisk utan att riskerna och eventuella behov av riskreducerande åtgärder utreds.
- ▶ I planeringen ska kommunen säkerställa att ny bebyggelse inte ökar risken för stabilitets- eller erosionsproblem i omgivningen omkring den föreslagna bebyggelsen.
- ▶ Arbeta för att skydda både nya och befintliga utsatta byggnader, infrastruktur och samhällsviktiga funktioner som ligger i områden med risk för stabilitetsproblem.

Det finns en uppfattning enligt de intervjuade om vilka utredningar som ska prioriteras avseende ras och skred. Prioriteringen sker, enligt uppgift, mellan klimatanpassningssamordnaren, deltagarna i ras- och skredgruppen samt relevanta förvaltningschefer. Följande tre områden är prioriterade:

- ▶ Ödeshögsvägen (utredning pausad)
- ▶ Rogbergavägen (utredning pausad)
- ▶ Strands ravin (VA-avdelningen ska ta fram egen utredning)

Vid intervju lyfts att arbetet med ras, skred och erosion är tydligt utifrån det som kommunen får till sig ifrån MSB i form av riskområden och dylikt. Däremot saknas en plan för hur kommunen ska arbeta utöver det som MSB anger. En förhoppning är att arbeta mer med inventering av områden som ännu inte pekats ut av MSB och därigenom arbeta mer förebyggande.

Klimatrelaterade risker kopplat till högre temperaturer har hamnat i skymundan

Vid intervju framkom att arbetet med klimatrelaterade risker avseende värme och högre temperaturer inte prioriterats lika högt som exempelvis översvämningsrisker och ras och skred. Enligt uppgift är frågan utspridd på flera förvaltningar och det finns därmed inte ett tydligt och uttalat ansvar. Det finns inte heller någon uttalad funktion som arbetar med värmefrågan på samma sätt som att det finns en vattensamordnare och ras- och skredgrupp.

I Översiktsplan för centrala tätorten anges att effekterna av urbana värmeöar⁶, likt översvämnningar, kan hanteras genom grönområden. Vidare anges att vatten och grönska tillsammans är ett bra sätt att ge svalka och sänka temperaturer vid värmeböljor. Översiktsplan för centrala tätorten anger följande strategier med koppling till ökade temperaturer:

- ▶ Ta hänsyn till värmeproblematik och minska stadsbebyggelsens bidrag till att temperaturen utomhus och inomhus höjs lokalt vid värmeböljor. Vid ny och ombyggnation av kommunens lokaler ska kommande behov av kylning av lokaler för samhällsviktig verksamhet beaktas.

⁶ Storstadsområden som är påtagligt varmare än omgivningarna.

- Mängden grönt i urbana värmeöar bör öka. Vid omvandling i områden som utgör urbana värmeöar ska hänsyn tas till behovet av att öka de gröna inslagen i området.

Vid intervju framkom att Länsstyrelsen gjort en värmekartering för Jönköpings kommun. Värmekarteringen illustrerar var i staden värme samlas utifrån yttertemperaturer och baseras på en ögonblicksbild från juni 2018. Vidare lyfts att det har genomförts en utredning av hur äldreboenden påverkas vid en värmebölja. Intervjuade lyfter svårigheter kopplat till rådighet och att påverka där kommunen inte äger marken/fastigheten.

4.2. Klimatrelaterade risker i detaljplaneringen

Klimatrisker identifieras tidigt i processen

Jönköpings kommuns stadsbyggnadskontor omfattar fem avdelningar, däribland planavdelningen. Vid intervju framkom att handläggare har så kallad ämnesbevakning inom olika områden, exempelvis klimat, geoteknik och naturvård.

Som stöd i handläggarnas arbete finns en rutinbeskrivning för plan- och exploateringsprocessen (PLEX-processen). Enligt rutinbeskrivningen finns en PLEX-grupp vars syfte är att ha en samordnade roll i PLEX-processen samt att bereda ärenden inför politiska beslut. Vidare framgår att det för varje detaljplan sätts ihop en arbetsgrupp. Arbetsgrupperna består av olika funktioner beroende på vad som anses behövas för respektive detaljplan. Utöver arbetsgruppen genomförs en intern nämndövergripande konsultation vid beredning av planärendet. Syftet är att samla in synpunkter från andra avdelningar, förvaltningar och experter.

Enligt intervjuade är klimatfrågan aktuell redan vid inkommen förfrågan om planbesked. Det sker en första bedömning av ifall platsen är lämplig att utreda vidare överhuvudtaget. Den initiala bedömningen görs bland annat utifrån granskning av kartlager (exempelvis områden med översvämningsrisk, värmeöar, skredrisker samt översiktsplanen). Vidare rådgörs specialistfunktioner inom kommunen inom vissa områden, exempelvis vatten och geoteknik, som stöttar i detaljplanearbetet. Däremot lyfter intervjuade att det finns en större osäkerhet kring hur specifikt "värmefrågan" ska integreras i detaljplanearbetet.

Enligt uppgift har vattenfrågan stort fokus inom detaljplanearbetet. Till exempel finns en detaljplan i vilken det finns stora kommunala ytor avsatta som grönytor och översvämningsytor. Syftet är att skydda nedströms bebyggelse. Därutöver är ras och skred en fråga som berörs i detaljplaneringen.

Det finns framtagna mallar och uppdragsbeskrivningar för utredningar

Om det är privat mark som planläggs ska den privata aktören själv bekosta och beställa de utredningar som behövs. Om det istället är kommunal mark är det mark- och exploatering som gör beställningarna. Enligt rutinbeskrivningen för PLEX-processen är det av vikt att förtydliga att utredningen även ska beskriva hur man tagit hänsyn till framtida klimatförändringar. Vid intervju framkom att det tagits

fram ett antal mallar för utredningar och vad dessa ska innehålla. Följande mallar finns:

- ▶ Checklista för dagvattenutredningar detaljplan
- ▶ Checklista för geoteknisk utredning
- ▶ Checklista miljöteknik
- ▶ Checklista utredningar ljusförhållanden detaljplan (värme)
- ▶ Checklista vid planbesked
- ▶ Checklista undersökning av miljöpåverkan för plan startad efter 2018-01-01
- ▶ Uppdragsbeskrivning dagvattenutredning
- ▶ Uppdragsbeskrivning geoteknik
- ▶ Uppdragsbeskrivning miljöteknik

Av varje checklista framgår att den första delen av checklistan ska besvaras av respektive detaljplans arbetsgrupp. Denna del innehåller frågor om kända förutsättningar som kan tänkas stötta i bedömning om utredningens innehåll och omfattning. Av respektive uppdragsbeskrivning framgår att underlaget ska fungera som ett stöd för arbetsgruppen såväl som beställaren och utföraren av utredningen. Enligt intervjuade togs uppdragsbeskrivningarna fram då man upplevde att det tidigare behövde göras många kompletteringar i de underlag som inkom. Uppdragsbeskrivningarna är enligt uppgift till stor hjälp för de privata aktörerna då erfarenhetsnivån varierar. I de fall planavdelningen inte anser underlagen vara tillräckliga får den privata aktören komplettera.

4.3. Bedömning

Vi bedömer att det finns etablerade arbetssätt som säkerställer att klimatrelaterade risker identifieras i arbetet med den fysiska planeringen. Granskningen visar att arbetet med översiktsplaneringen i hög utsträckning har tagit hänsyn till hållbarhet och klimatrisker.

Vi vill dock understryka att den del av översiktsplanering som omfattats av granskningen i huvudsak berör den centrala tätorten då arbete pågår avseende övriga kommundelar. Vidare visar granskningen att de utredningar och kartläggningar som ligger till grund för identifiering och värdering av risker i flera fall utgår från statliga myndigheter. Dessa har i vissa fall endast omfattat delar av kommunen eller är daterade. Vi bedömer att kommunstyrelsen och nämnderna kan stärka detta genom att intensifiera arbetet med lokala kommunspecifika analyser och utredningar som utgår från Jönköpings kommuns geografiska förutsättningar. Detta för att säkerställa att lokala riskområden identifieras och att åtgärder kan vidtas. Prioritering av genomförande av sådana utredningar bör baseras på var risken för påverkan bedöms som störst. I förlängningen bör detta ligga till grund för prioritering av behovet av klimatanpassningsåtgärder i kommunen.

I granskningen har det genomgående framgått att kunskapen kring och underlag för att värdera risker kopplat till temperaturförändringar, framför allt hög värme, inte har prioriterats på samma sätt som andra klimatrisker. I detta avseende bedömer vi att kommunstyrelsen och nämnderna bör säkerställa att det finns erforderlig kompetens att tillgå.

Kommunstyrelsen och nämnderna rekommenderas att:

- ▶ Stärka kompetensen avseende klimatrelaterade risker kopplat till temperaturförändringar.
- ▶ Som en del i den fysiska planeringen identifiera behov av lokala kommunspecifika analyser kopplat till klimatrelaterade risker.

5. Uppföljning

Av Program för anpassningar till klimatförändringar framgår att programmet ska aktualitetsprövas vart fjärde år. Då programmet fastställdes av kommunfullmäktige 2018 har det därmed gått mer än fyra år sedan det aktualitetsprövades senast. Vid sakgranskning framgår att programmet vid granskningstillfället är ute på remiss.

Enligt intervjuade följs kommunens hållbarhetsprogram upp genom ordinarie uppföljningsprocess. Årligen sammanställs ett hållbarhetsboksut som ska innehålla en nulägesbild samt analys av hur läget ser ut för kommunen inom de olika globala målen. Uppföljningen av hållbarhetsprogrammet, det vill säga hållbarhetsboksutet, har enligt intervjuade gjorts genom workshops med verksamheterna, inhämtning av data från olika system samt intervjuer och mejlkontakt med experter inom olika områden och politiker. I hållbarhetsboksutet presenteras olika målområden utifrån utmaningar och goda exempel. Därtill görs fördjupade beskrivningar inom fyra målområden vilka främst har koppling till den sociala hållbarheten. I hållbarhetsboksutet för 2023 nämns inte klimatanpassning eller de tre mål med koppling till klimatanpassning som presenteras under avsnitt 3.3. Dock menar företrädare för kommunen att uppföljningen kommer att bli mer konkret kopplad till målen i hållbarhetsprogrammet framöver. Detta då förvaltningarna nu borde kommit så långt att man faktiskt arbetar med frågorna.

Som nämnt i avsnitt 3.4 ansvarar en av kommunens hållbarhetsstrateger för samordning och inrapportering till Länsstyrelsen avseende Länsstyrelsens åtgärdsprogram. Av den regionala årliga miljömålsuppföljningen för 2023 i Jönköpings län framgår att Jönköpings kommun bland annat har:

- ▶ Gjort en satsning på klimatundervisning i skolor
- ▶ Gjort en kartläggning av grönskan i staden i syfte att få ett underlag som visar hur kommunen bör ta hand om befintliga träd samt hur de kan göra plats för plantering av fler träd
- ▶ Gjort restaureringsåtgärder i Nissans källflöden och Älgån

Avseende den översiktliga planeringen finns det enligt de intervjuade ett behov av löpande uppföljning och en eventuell årlig sammanställning. Man har ännu inte landat i formerna för en sådan uppföljning.

5.1. Bedömning

Vi bedömer att uppföljningen avseende klimatanpassning inte är tillräcklig. Som framgår i bedömningsavsnitt 3.3 menar vi att det inte har säkerställts i tillräcklig utsträckning att styrande program efterlevs och får avsedd effekt.

Med bakgrund av att vi tidigare konstaterat organiseringen av det samlade arbetet är otydlig finns det risk för att detta också effekter på uppföljning av arbetet. I detta avseende har kommunstyrelsen ett särskilt ansvar vad avser den översiktliga fysiska planeringen och hållbarhetsarbetet. Vi bedömer därför att kommunstyrelsen bör säkerställa att det finns former för uppföljning av klimatanpassningsarbetet inom ramen för dessa ansvarsområden.

Vi rekommenderar kommunstyrelsen att:

- ▶ Säkerställa att det finns former för uppföljning och därmed stärka uppföljning av klimatanpassningsarbetet.

6. Slutsats

Vår slutsats är att kommunstyrelsen och nämnderna i flera delar bedriver ett ändamålsenligt arbete för att reducera risker kopplade till klimatförändringar inom den fysiska planeringen.

Granskningen har visat att det finns samverkan mellan olika funktioner som hanterar klimatanpassning inom den fysiska planeringen, men samordningen av dessa insatser bedöms inte vara ändamålsenlig. Tillsättandet av en specifik roll (klimatanpassningssamordnaren) för samordning kan bidra till att stärka arbetet, men för detta krävs en tydligare struktur och mandat. Även finansieringen av klimatanpassningsarbetet behöver i vår mening klargöras. Därtill bedömer vi att det inte är säkerställt i tillräcklig utsträckning att program för klimatanpassning och program för hållbarhet får avsedd effekt och att målsättningar samt riktlinjer efterlevs. Därför ser vi det som positivt att det vidtagits åtgärder i form av revidering samt översyn av arbetet.

Även om det finns etablerade arbetssätt som identifierar klimatrelaterade risker, och översiktsplaneringen har beaktat hållbarhet och klimatrisker, är granskningen begränsad till den centrala tätorten. Vi bedömer att kommunstyrelsen och nämnderna kan stärka detta genom ett intensifierat arbete med lokala kommunspecifika analyser. Vidare har kunskapen kring och underlag för att värdera risker kopplade till temperaturförändringar inte prioriterats tillräckligt.

Slutligen bedömer vi att uppföljningen avseende klimatanpassning inte är tillräcklig. Med bakgrund av att vi tidigare konstaterat att organiseringen av det samlade arbetet är otydlig finns det risk för att detta också effekter på uppföljning av arbetet.

Revisionsfråga	Svar
▶ Har kommunstyrelsen identifierat och värderat klimatrelaterade risker kopplat till den fysiska planeringen i tillräcklig utsträckning? ○ Vilka åtgärder vidtas i syfte att minska riskerna med anledning av klimatförändringar?	Ja.
▶ Har kommunstyrelsen säkerställt att översiktsplan och andra styrande dokument för den fysiska planeringen tar hänsyn till klimatrelaterade risker?	Ja.

▶ Sker en tillräcklig samverkan mellan de olika nämnderna som medverkar i arbetet med klimatanpassningar i den fysiska planeringen?	Delvis.
▶ Sker en tillräcklig uppföljning avseende kommunens arbete med klimatanpassning i den fysiska miljön?	Nej.

Utifrån granskningens resultat rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- ▶ Tillsammans med berörda nämnder utreda hur samordning och finansiering av klimatanpassningsarbetet ska organiseras.
- ▶ Säkerställa att det finns former för uppföljning och därmed stärka uppföljning av klimatanpassningsarbetet.

Därtill rekommenderas kommunstyrelsen och nämnder att:

- ▶ Stärka kompetensen avseende klimatrelaterade risker kopplat till temperaturförändringar.
- ▶ Som en del i den fysiska planeringen identifiera behov av lokala kommunspecifika analyser kopplat till klimatrelaterade risker.

Jönköpings kommun, den 18 september 2024.

Emmy Lundblad
EY, projektledare

Amanda Abrahamsson
EY, granskare

7. Källförteckning

Intervjuade funktioner

- ▶ Klimatanpassningssamordnare
- ▶ Chef översiktlig planering
- ▶ Översiktsplanerare
- ▶ Vattensamordnare
- ▶ Miljöingenjör
- ▶ Hållbarhetsstrateg inriktning klimat
- ▶ Hållbarhetsstrateg inriktning miljö
- ▶ Biträdande planchef
- ▶ Planarkitekt
- ▶ Planarkitekt och plankoordinator

Analyserade dokument

Övergripande

- ▶ Regional årlig miljömålsuppföljning 2023 för Jönköpings län
- ▶ Dagvattenplan
- ▶ Grönstrukturplan för Jönköpings kommun
- ▶ Hållbarhetsbokslut
- ▶ Länsstyrelsens åtgärdsprogram 2021-2026 Anpassning till ett förändrat klimat
- ▶ MSB Beslut översyn av områden med betydande översvämningsrisk cykel 3
- ▶ MSB översiktlig stabilitetskartering Jönköping 2022
- ▶ Policy för ny-, om- och tillbyggnad av kommunala lokaler
- ▶ Program för anpassningar till klimatförändringar
- ▶ Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030
- ▶ Reglemente kommunstyrelsen
- ▶ Reglemente miljö- och hälsoskyddsnämnden
- ▶ Reglemente stadsbyggnadsnämnden
- ▶ Reglemente tekniska nämnden
- ▶ RSA 2023
- ▶ RSA riskanalys 2023-02-16
- ▶ Temperaturkarta Jönköping
- ▶ Vatten- och avloppsplan för Jönköpings kommun
- ▶ Vattenförsörjningsplan i Jönköpings kommun
- ▶ Verksamhets- och investeringsplan 2024-2026 med budget för 2024
- ▶ Verksamhets- och investeringsplan för tekniska nämnden 2024-2028

- ▶ Verksamhetsplan 2024 MhN
- ▶ Verksamhetsplan 2024 Räddningstjänsten
- ▶ Verksamhetsplan 2024 Stadsbyggnadskontoret
- ▶ Verksamhetsplan och internbudget 2024 för kommunstyrelsens verksamheter

Detaljplanering

- ▶ Checklista för dagvattenutredningar detaljplan
- ▶ Checklista för geoteknisk utredning
- ▶ Checklista miljöteknik
- ▶ Checklista utredningar ljusförhållanden detaljplan
- ▶ Checklista vid planbesked
- ▶ Rutinbeskrivning vid detaljplanearbete
- ▶ Undersökning av miljöpåverkan för plan startad efter 2018-01-01
- ▶ Uppdragsbeskrivning för dagvattenutredning detaljplan med tidplan
- ▶ Uppdragsbeskrivning geoteknik
- ▶ Uppdragsbeskrivning miljöteknik

Översiktsplanering

- ▶ Program för utbyggnadsstrategin
- ▶ Översiktsplan för centrala tätorten Hållbarhetsbedömning
- ▶ Översiktsplan för centrala tätorten, utbyggnadsstrategi 200 000 invånare, del 1
- ▶ Översiktsplan för centrala tätorten, utbyggnadsstrategi 200 000 invånare, del 2

8. Revisionskriterium

Kommunallagen (2017:725)

Det är enligt 6 kap. 1 § styrelsens uppgift att leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och eventuella gemensamma nämnder. Kommunstyrelsen ska, enligt 6 kap. 2 §, uppmärksamt följa de frågor som kan inverka på kommunens utveckling och ekonomiska ställning.

Kommunallagens 6 kap 6 § anger att nämnderna inom sitt ansvarsområde ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med Kommunfullmäktiges mål och riktlinjer, samt i enlighet med lagar och författningar som gäller för verksamheten.

Plan- och bygglagen (2010:900)

I plan- och bygglagen finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar bland annat till att främja en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

Av 2 kap 3 § i plan- och bygglagen anges att planläggning ska främja bland annat en långsiktig och hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt. I plan- och bygglagen anges vidare, avseende klimatanpassningsåtgärder, i 2 kap 5§ att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till:

- ▶ Människors hälsa och säkerhet
- ▶ Jord-, berg- och vattenförhållandena
- ▶ Möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, elektronisk kommunikation samt samhällsservice i övrigt
- ▶ Möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och
- ▶ Risken för olyckor, översvämning och erosion.

Enligt 3 kap. 3§ PBL ska kommunens översiktsplan ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön och ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas samt hur det byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Därtill ska det av översiktsplaneringen framgå kommunens syn på risken för skador på den bebyggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Befintlig bebyggelse ska omfattas av den riskbedömningen (3 kap. 5§ PBL). Om en betydande miljöverkan kan antas ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i översiktsplanen.

Avseende klimatanpassning i detaljplanearbetet har kommunen möjlighet att bestämma om skyddsåtgärder som förebygger eller begränsar risken för olyckor, översvämning och erosion (4 kap. 12§ PBL).

Program för anpassningar till klimatförändringar

Programmet fastställdes av kommunfullmäktige 2018-06-20. Programmet anger och förklarar vad kommunen ska planera för och ger riktlinjer till hur kommunen kan arbeta med klimatanpassning. Målet är att integrera hänsyn till klimatförändringar i relevanta beslutsprocesser för att vidta åtgärder i rätt tid. Programmet delas upp i följande delar: Klimatanpassningsförutsättningar, Ansvarsfördelning och berörda verksamheter samt Riktlinjer för klimatanpassning.

Enligt programmet ska arbetet med klimatanpassning genomföras integrerat inom respektive verksamhets ordinarie arbete. Av programmet framgår att kommunstyrelsen ansvarar för att samordna kommunens arbete med klimatanpassning. Därtill ska respektive nämnd ansvara för att i sin löpande verksamhet utreda ytterligare åtgärdsbehov för att förebygga och begränsa konsekvenser av gällande klimatplaneringsförutsättningar samt fatta beslut om eventuella åtgärder. Se mer om programmet i avsnitt 3.3.

Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030

Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030 antogs av kommunfullmäktige 2022-10-06 och syftar till att skapa ett helhetsperspektiv och ett breddat grepp kring arbetet med hållbarhet utifrån Agenda 2030 och mänskliga rättigheter. Uppföljning av programmet ska göras via kvalitetsrapporter, verksamhetsberättelser och bolagsrapporter. Därtill ska kommunens samlade arbete med Agenda 2030 rapporteras i samband med årsredovisningen. Se mer om programmet i avsnitt 3.3.

Ålborgsåtagandena

Ålborgsåtagandena⁷ är ett hållbarhetsinitiativ som tagits fram för att bidra till en hållbar utveckling bland europeiska lokala myndigheter. Åtagandena delas upp i tio områden, däribland styrning, planering och design, ansvarsfull konsumtion och livsstilsval. Tillhörande respektive område finns fem specifika åtaganden vilka de som signerat åtagandena ska arbeta mot.

Enligt Jönköpings kommuns hemsida skrev kommunen under Ålborg-åtagandena i oktober 2007.

Kommunala reglementen

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens reglemente antogs av kommunfullmäktige 2011-01-27 och reviderades senast 2014-01-30. I reglementet anges att styrelsen leder och samordnar planeringen och uppföljningen av kommunens ekonomi och verksamheter samt ansvarar för hela kommunens utveckling. I styrelsens

⁷ [Aalborg Commitments FINAL.doc \(sustainablecities.eu\)](#)

ledningsfunktion ingår bland annat att leda och samordna den översiktliga planeringen och användningen av mark och vatten samt arbetet med strategiska miljöfrågor och en hållbar utveckling. Därtill anges i reglementet att styrelsen ska följa miljövårds- och naturvårdspolitiken och verka för en god miljö i kommunen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Nämndens reglemente antogs av kommunfullmäktige 2019-06-19 och reviderades senast 2023-11-23. I reglementet anges att nämnden ansvarar bland annat för prövning, tillsyn och miljöövervakning enligt miljöbalken.

Av reglementet framgår att nämnden bland annat ska medverka i samhällsplaneringen, samverka med nämnder, andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda för att främja en gynnsam utveckling och goda miljöer i kommunen. Därtill anges i reglementet att nämnden ansvarar för att strategiskt och operativt samordna kommunens arbete med vattenfrågor samt klimatanpassning i samråd med stadsbyggnadsnämnden, tekniska nämnden samt kommunstyrelsen.

Stadsbyggnadsnämnden

Nämndens reglemente antogs av fullmäktige 2016-01-28 och reviderades senast 2022-04-28. I reglementet anges att nämnden bland annat fullgör kommunens uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet och har det närmaste inseendet över byggnadsverksamheten enligt plan- och bygglagen samt fullgör kommunens uppgifter enligt lagen om skydd mot olyckor avseende räddningstjänsten och brandförebyggande verksamhet.

Av reglementet framgår att nämnden ska medverka i samhällsplaneringen, samverka med nämnder, andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda för att främja en gynnsam utveckling och goda miljöer i kommunen. Därtill ska nämnden bland annat:

- ▶ Övervaka efterlevnaden av plan- och bygglagen samt tillhörande författningar
- ▶ Ansvara för att riskhänsyn tas i den fysiska planeringen
- ▶ Driva arbetet med kommundelsutveckling och stadsdelsutveckling
- ▶ Svara för mättningsverksamhet och ansvara för kommunens grundläggande geografiska information och stomnät
- ▶ Ansvara för naturvård i begränsad mening såsom planfrågor och bevakning av naturvårdsfrågor.

Bilaga 1. Riktlinjer för klimatanpassning

Områden	Riktlinjer
Kunskap och lärande	Kunskapen om klimatanpassning ska öka och användas allt mer i kommunen. • Aktivt söka kunskap • Löpande följa, förbättra och dela kunskap • Fortsätta kartläggning av områden i kommunen som kan drabbas av omfattande översvämningar samt områden med förhöjd risk för ras, skred eller erosion • Utveckla användningen av GIS-verktyg för kartläggning av konsekvenser och behov • Aktivt kommunicera kommunens kunskap om klimatförändringarnas lokala konsekvenser och klimatanpassningsarbete internt och externt
Långsiktig planering och byggande	Ny bebyggelse och infrastruktur ska anpassas till ett framtida klimat, genom att bland annat: • Säkerställa att ingen ny bebyggelse eller ny samhällsviktig infrastruktur förläggs till områden med förhöjd ras- och skredrisk utan att riskerna och eventuellt behov av riskreducerande åtgärder utreds • Ta hänsyn till värmeproblematik och minska stadsbebyggelsens bidrag till att temperaturen utomhus och inomhus höjs lokalt vid värmeböljor • Vid dimensionering och höjdsättning av gator, vägar, broar, undergångar och vägtrummor ska konsekvenserna av ett 100-årsregn tas med i beräkningarna
Skydd av befintlig bebyggelse	Kommunen ska minimera risken för att befintlig bebyggelse skadas i ett framtida klimat. • Analysera skyddsbehov för befintlig bebyggelse och infrastruktur • Förvalta kommunens egna tillgångar, exempelvis jordbruksmark och naturmark, så att de bidrar till att minimera negativa konsekvenser av ett framtida klimat
Beredskap	Kommunen ska vara rustad för väderhändelser i ett framtida klimat. • Planera krisberedskap och kontinuitetshantering samt dimensionera jour- och beredskapsverksamhet utifrån aktuell kunskap om klimatet • Utveckla metodik som tar höjd för klimatförändringar i en föränderlig tid

Källa: Program för anpassningar till klimatförändringar

Bilaga 2. Jönköpings kommuns översiktsplaner

Namn	Typ av översiktsplan	Antagen	Område	Status efter antagande av den nya utbyggnadsstrategin
Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare	Fördjupad översiktsplan	Etapp 1 antogs 2023. Etapp 2 ännu inte antagen.	Etapp 1: Centrala tätorten. Etapp 2: Kommunens mindre tätorter och landsbygd.	Ersätter den kommunomfattande översiktsplanen från 2016 i det geografiska område som utbyggnadsstrategi 200 000 invånare omfattar.
Översiktsplan 2016	Kommunomfattande översiktsplan	2016	Hela kommunen.	Ersätts i de geografiska områden som Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare omfattar.
Utbyggnadsstrategi 150 000 invånare	Fördjupad översiktsplan	2011	Särskilt utpekade områden för utbyggnad av bostäder och verksamheter.	Upphör att gälla.
Ramprogram för Södra Munksjön	Fördjupad översiktsplan	2012	Södra Munksjön.	Fortsätter att gälla.
Rosendala	Fördjupad översiktsplan	2019	Rosendala Huskvarna.	Fortsätter att gälla.

Källa: Program för utbyggnadsstrategin

Bilaga 3. Checklista översiktsplan

Jönköpings kommuns översiktsplan för den centrala tätorten (Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare) har stämts av mot nedan checklista. Syftet med avstämningen var att identifiera om översiktsplanen tar ställning till klimatrelaterade risker i den fysiska planeringen.

Den första övergripande delen av checklistan har tagits fram utifrån Boverkets kunskapsbank om plan- och bygglagen avseende klimatförändringar och översiktsplanering⁸. Resterande del av checklistan är baserad på länsstyrelsernas publikation *Checklista för klimatanpassning i fysisk planering* (2016). Länsstyrelsernas checklista är framtagen av klimatanpassningssamordnare från länsstyrelsernas klimatanpassningsnätverk.

Övergripande	Ja/Nej/Delvis
Redovisas riksintressen?	Ja.
Redovisas relevanta miljökvalitetsnormer, exempelvis bullernivåer och vattenkvalitet? - Pekas områden där normerna inte förväntas uppnås ut?	Ja. I översiktsplanen del två redogörs för miljökvalitetsnormer avseende vattenförekomster, luftmiljö samt omgivningsbuller.
Redovisas hur kommunen tar hänsyn till och samordnar ÖP med nationella och regionala mål avseende hållbar utveckling och fysisk planering?	Ja. I översiktsplanen del 1 redogörs för region Jönköpings regionala utvecklingsstrategi. Därtill görs kopplingar till Agenda 2030 samt Sveriges miljömål.
Redogörs för kommunens syn på klimatrelaterade risker för skador på den byggda miljön och hur dessa kan minska/upphöra?	Ja. I översiktsplan del 2 redogörs för risker utifrån: ➤ Ras och skred ➤ Skyfall, översvämningar och stigande havsnivåer ➤ Luftmiljö ➤ Ljudmiljö För respektive riskområde redogörs för strategier för att motarbeta/minska riskerna.
Mellankommunal samordning?	Delvis. I översiktsplan del 1 framgår att samverkan med andra kommuner är en viktig förutsättning. Därtill framgår att i frågor som berör angränsande kommuner ska samarbete och dialog eftersträvas för att gemensamt kunna sträva mot en hållbar samhällsutveckling.
Högre temperaturer	Ja/Nej

⁸ [Klimatförändringar - PBL kunskapsbanken - Boverket](#)

Har det gjorts kartläggning av "urbana värmeöar"?	Ja. Översiktsplan del 1 tar ställning till urbana värmeöar och hur effekterna av dessa ska minska genom att öka de gröna inslagen. I översiktsplanens hållbarhetsbedömning framgår att områden med särskilt hög värmebelastning kartlagts.
Tar ÖP ställning till riskgrupper som är extra känsliga för värme?	Delvis. Däremot anger översiktsplanens hållbarhetsbedömning att en tänkbar åtgärd för att möta framtida värmeböljor är att se över hur värmekänsliga verksamheter som äldreboenden ska skyddas.
Tar ÖP ställning till vilka samhällsviktiga sektorer och dess funktioner som påverkas av värme?	Nej. Översiktsplan del 1 presenterar en strategi kopplat till stadsbebyggelse. Här framgår att stadsbebyggelsen ska ta hänsyn till värmeproblematik och minska stadsbebyggelsens bidrag till att temperaturen inomhus och utomhus höjs lokalt vid värmeböljor. Vid ny och ombyggnation av kommunens lokaler ska kommande behov av kylning av lokaler för samhällsviktig verksamhet beaktas.
Görs ställningstaganden i syfte att stärka reglerande ekosystem? Ex. träds förmåga att svalka genom skugga.	Ja. Översiktsplan del 1 anger att en ökad andel grönska i områden med lite grönska bidrar till en sänkning av temperaturen. Även vatten och grönska tillsammans anges vara ett sätt att ge svalka. Närmare åtgärder föreslås inte.
Ökad nederbörd	Ja/Nej
Tar ÖP ställning till om, hur och var ny bebyggelse ska lokaliseras och utformas med tanke på ökad mängd nederbörd?	Ja. I översiktsplan del 2 anges att det vid höjdsättning av infrastruktur ska säkerställas att man kan hantera yttlig avrinning vid ett 100-årsregn utan att byggnader allvarligt skadas. Därtill hänvisar planen till Program för anpassningar till klimatförändringar i vilket det redogörs för hur kommunen ska anpassas till extremregn genom att säkerställa låglänta områden kartläggs och att särskilda restriktioner för eventuell ny bebyggelse i dessa delar införs.
Pekar ÖP ut ytor för dagvattenhantering?	Ja. I översiktsplan del 1 anges att man identifierat ytor som är strategiska för framtida dagvattenförsörjning för att hantera redan befintliga dagvattenproblem vid höga flöden. Därtill pekar planen ut ett antal områden inom vilka dagvattenfrågorna bör ges extra uppmärksamhet. Därutöver hänvisas till kommunens VA-plan i vilken det framgår hur kommunen avser hantera bland annat dagvatten.
Planeras och lokaliseras bebyggelse med hänsyn till översvämningsrisk?	Ja. I översiktsplan del 2 anges vilka områden som i huvudsak kommer att drabbas vid översvämningsrisk. I planen anges att man ska säkerställa att nya områden områden runt Vättern, Rocksjön, Munksjön ska planeras för en vattennivå på minst +90,3 meter. Vid planering av nya områden runt övriga sjöar och vattendrag ska vattennivån förutsättas vara minst 100-årsflödet/nivån i ett framtida klimat. Vidare anges att ingen ny samhällsviktig infrastruktur eller farliga verksamheter förläggs till områden som kan översvämmas utan att riskreducerande åtgärder utreds. Ny bebyggelse som förläggs till

	områden som kan översvämmas ska utformas med hänsyn till risk för översvämning.
Påverkar planerna i ÖP en dricksvattentäkt?	Ja. I översiktsplan del 1 anges att Vättern används som dricksvattentäcks av flera kommuner. I planen anges att de förändringar som kan komma att ske med Vätterns vatten ur ett vattenförsörjningsperspektiv bedöms vara långsamma och kan hanteras genom att justera beredningen på vattenverken. I den händelse att hela södra Vättern blir obrukbar som vattentäkt, saknas i nuläget alternativ vattentäkt.
Förändrade vattenflöden	Ja/Nej
Tar ÖP hänsyn till översvämningsrisk från vattendrag och sjöar?	Ja. I översiktsplan del 2 anges att man ska värna om ytor för vattendragsöversvämningar utmed Dunkehallaån och Tabergsån. Störst konsekvenser på befintlig bebyggelse bedöms översvämning av Tabergsån tillsammans med högt vattenstånd i Vättern få. Ett sådant scenario innebär att centrala delar av Jönköping framförallt Öster och Kålgården skulle översvämmas.
Tar ÖP hänsyn till ifall grund- och ytvattentäkter påverkas av förändrade flöden i vattendrag?	Ja. I översiktsplan del 2 anges att översvämningar ökar risken för läckage av förorenat vatten till grundvattenmagasinen.
Reserverar ÖP mark för uppbyggnad av framtida översvämningskydd för att skydda hotade platser?	Nej.
Ras, skred och erosion	Ja/Nej
Tar ÖP ställning till hur markanvändning ska planeras med hänsyn till riskområden för ras skred eller erosion? Både idag och i framtiden?	Ja. I översiktsplan del 1 anges att man ska säkerställa att ingen ny bebyggelse eller ny samhällsviktig infrastruktur förläggs till områden med förhöjd ras- och skredrisk utan att riskerna och eventuella behov av riskreducerande åtgärder utreds. Därtill anges att det ska säkerställas att ny bebyggelse inte ökar risken för stabilitets- eller erosionsproblem i omgivningen kring den föreslagna bebyggelsen. Enligt översiktsplanens hållbarhetsbedömning är planen framtagen med utgångspunkt i kartunderlag om kända ras- och skredrisker.
Tar ÖP ställning till vad mark som är känslig för ras etc. får användas till?	Ja. I översiktsplan del 1 anges att mark som är känslig för ras och skred får byggas om riskerna och eventuella behov av riskreducerande åtgärder utreds. Detta förutsatt att den nya bebyggelsen inte ökar risken för stabilitets- eller erosionsproblem i omgivningen.